

ЕТНОЛОГІЧНА СПАДЩИНА АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті досліджується сучасний різноманітний історіографічний матеріал, створений на основі етнологічної діяльності професора Агатангела Кримського – видатного сходознавця та філолога, історика та українського патріота, одного з засновників Української Академії Наук.

Ключові слова: Агатангел Кримський, історіографія, публікація, сходознавство, філологія, фольклор, етнологія.

Після відродження державної незалежності України з'явилося багато розвідок про мало-відомі або забуті, замовчуванні постаті, які справили значний внесок на становлення культури та науки України на початку ХХ ст. До таких постатей належить й Агатангел Юхимович Кримський – видатний сходознавець, філолог, історик та один із засновників Всеукраїнської Академії Наук, її "неодмінний секретар". На сьогодні існує багато розвідок про академіка, кілька монографій, захищені кандидатські дисертації на тему його наукової діяльності. Досліджувалася переважно мовознавча тематика: спроби реформувати український правопис під потреби новонародженої української держави, також сходознавчі праці. Історіографічні праці Аг.Кримського проаналізовані у монографії К.І.Гурницького¹. Як особистість, жива людина Аг.Кримський розглянутий у книзі Соломії Павличко² та у спогадах його учнів, сучасників у збірнику "Східний Світ"³.

Залишається маловідомою така особлива галузь діяльності славетного вченого як етнологія. У другій половині ХХ ст. почали з'являтися перші розвідки про Аг.Кримського як етнологу у роботах П.М.Попова, М.Гуця, Г.Г.Денисенка, О.І.Дея та В.К.Борисенко. Окрім, того у збірниках статей та монографіях, наукових та публіцистичних часописах, присвячених діяльності Аг.Кримського, згадуються побіжно його зацікавлення тими чи іншими аспектами народознавства та етногенезу. Сьогодні існує потреба систематизувати розрізнені публікації та простежити історіографію етнологічних досліджень Аг. Кримського, створену різними вченими.

Перші наукові розвідки про Аг.Кримського проаналізував К.І.Гурницький ще у 1971 р. у праці "А.Ю.Кримський в радянській історіографії"⁴. З того часу з'явилося багато нових праць, які потребують уважного дослідження.

Наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ ст. ряд статей про Аг.Кримського написали літературознавці, мовознавці і фольклористи. Зокрема, це стаття П.М.Попова "Академік А.Ю.Кримський як дослідник народної поетичної творчості", в якій автор характеризує професора як "великого знавця історії Сходу", наводить дані про громадсько-політичну і науково-організаторську діяльність видатного вченого⁵. Автор вперше наголошує на етнологічних і фольклорних інтересах академіка, зокрема говорить про його переклад праці датського вченого Еструпа про арабський фольклор, про його сходознавчу розвідку "Ходжа Насреддін і його "Жарти"". П.М.Попов згадує рецензії Аг.Кримського на етнологічні розвідки Б.Д.Грінченка, В.М.Ястребова, М. Довнар-Запольского, про сумісне опрацювання І.Франком і Аг.Кримським праці В.А.Клоустона "Народні казки та вигадки, їх мандрівки та переміни", ілюструє прихильність вченого до теорії міжнародного обміну фольклору, запозичень фольклору одними народами у інших. Водночас вперше наголошується на власному етнологічному дослідженні академіка Аг. Кримського "Звинигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного" (К., 1928, ч. I.), а також на низці етнологічних статей

"про Шевченка", про кореспондентів, які збирали етнографічний матеріал для вченого. Також аналізуються його "Розвідки, статті та замітки". Перша частина книги про фольклор Звенигородщини вийшла як збірник Історико-філологічного відділу Академії Наук УРСР. Видання разом першої і другої частини у окремій книзі не відбулося, як пише П.М.Попов "можливо, через технічні труднощі такого великого за обсягом видання"⁶. Автор, звичайно ж, з ідеологічних причин вказав, що праця Аг. Кримського була не позбавлена помилок, зокрема "національних зривів та збочень", за що вченого гостро критикували⁷.

К.І.Гурницький у праці "Кримський як історик" зазначав, що під час своєї подорожі до Сирії та Лівану (1896 – 1898) і проживання у містечку Шувейр, Аг.Кримський записує ряд легенд та прислів'їв. Згодом він опублікував їх у "Бейрутських оповіданнях" (1906)⁸. Вчений наголошував, що Аг.Кримський, торкаючись загальної історії арабів або турків, згадує побіжно про етногенез досліджуваних народів як початок їхньої історії, про фольклор як джерело до реконструкції минулого арабів, на прикладі "1000 і одної ночі", про побутові умови арабів, особливості їхнього господарювання, про вплив іранських народів на історію українства, про значний слов'янський (український) елемент у вищих прошарках турецького суспільства, про бібліографічну добірку матеріалів "Ілюстрована Україна". У цьому ракурсі треба згадати про спростування Аг.Кримським шовіністичної теорії М.П.Погодіна – О.І.Соболевського про ніби відхід давніх русичів із території України після татаро-монгольського нашествия на північ та перехід на їхню територію з заходу предків українців. Але, як стверджує К.І.Гурницький, академік не підтримав теорії М.Грушевського про окремішність історичного розвитку України від Росії.

Підбиваючи підсумки слід зазначити, що К.І.Гурницький досяг своєї мети: йому вдалося першому дослідити Аг. Кримського як професійного історика, бо більшість авторів зважали лише на мовознавчий бік його діяльності. Дослідник у своїй монографії дав великий бібліографічний та архівний матеріал, який може бути використаний наступними дослідниками творчості академіка.

Співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М.Т.Рильського О.І.Дей у своєму дослідженні "Сторінки з історії української фольклористики" приділив один із розділів етнологічної діяльності Аг.Кримського⁹. Автор концентрує увагу читача на здобутках вченого саме у царині етнологічної класифікації народної поезії. Саме цим переймається Аг.Кримський, рецензуючи етнографічні праці інших вчених, схилившись, за О.І.Деем, до класифікації М. Драгоманова. Він запропонував класифікацію поетичного матеріалу на історичні та ліричні пісні, останні поділяються на релігійно-філософсько-етичні, побутові та гумористичні¹⁰. Окрім теоретичних розробок у галузі етнології, вчений займається й її практичною частиною – особисто та за допомогою кореспондентів збирає етнографічний матеріал на Звенигородщині. Саме польові дослідження дають змогу Аг. Кримському, як підкреслює автор, спростувати твердження інших етнологів, що представляли школу міфологів, про так звані пісні "про Шевченка", як про ніби відомого українського поета та письменника Т.Г.Шевченка, та обрядові пісні про "волосову бороду", як буцімто давні релікти поклоніння язичницькому богу Велесу. Автор детально перераховує та навіть описує склад кожної з папок, у яких зберігається архівний матеріал неопублікованих частини книги "Звенигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного": словник діалекту української мови Звенигородщини та тексти пісень, збірки прозових народних творів, переказів. О.І.Дей у своєму дослідженні підкреслював, що міграційна теорія фольклору для професора означала перш за все не односторонній вплив одного народу на інший, а взаємовплив та адаптацію нових фольклорних елементів у народній творчості.

О.І.Дей поставився позитивно до методів діяльності Аг.Кримського у царині етнології, вперше детально вивчивши його теоретичні погляди на народознавчу науку. Але він зауважував з ідеологічних мотивів, що дослідник здебільшого просто накопичував польовий матеріал, не висвітливши у своїй праці на прикладі фольклору класову боротьбу селян проти поміщиків до Жовтневої революції.

Для філологів буде цікавим збірник наукових праць, виданий Інститутом мовознавства імені О.О.Потебні і складений з матеріалів ювілейної сесії до сторіччя з дня народження Аг.Кримського. У статті І.К.Білодіда подаються відомості про співпрацю Аг.Кримського та І.Франка над перекладом українською мовою книги англійського фольклориста В.Клоустона

"Народні казки та вигадки, їх мандрівки та переміни" та про співпрацю професора з К.П. Михальчуком над "Програмою для збирання особливостей малоруських говорів". С.І. Головащук розповідає про особливості опрацюванням вченим етнологічних даних зі Звенигородщини¹¹.

З відродженням незалежності України, змінюються світоглядні орієнтири українських вчених які переймаючи патріотичні позиції, в іншому світлі розглядають діяльність своїх попередників на початку ХХ ст. Це ілюструє монографія М.М.Веркальця "Проблеми духовности тюркских народов в исследованиях А.И.Крымского", а також чисельні статті цього автора на тему літературних, наукових та суспільно-світоглядних поглядів орієнталіста¹². Автор надає коротку біографію вченого, де вже зазначено заслання та смерть його у тюремному таборі Казахстану. Подальша частина праці ґрунтується на неопублікованих дослідженнях вченого про літературу тюркських народів: турків, азербайджанців, казахів, узбеків, казанських та кримських татар, башкирів і туркменів, які зберігаються у рукописному фонді ЦНБ імені В.Вернадського НАН України. М.Веркалець наводить великий фактичний матеріал про обізнаність Агатангела Юхимовича з духовною культурою, історією народів Сходу, про його повагу та захоплення їхньої творчістю. Дослідник підкреслює, що Аг.Кримський закликає досліджувати історію тюрків, бо мало місце вплив цих народів на етногенез українців під час їх знаходження у Причорноморських степах. Також наводяться приклади Агатангела Юхимовича про спільне у культурі християн і мусульман, про вшанування мусульманами Близького Сходу християнських святинь¹³.

М.Веркалець пише про неопубліковану працю Аг.Кримського "Вступні читання до історії арабських приповістей, оповідань і казок", ще раз підтверджуючи за П.М.Поповим та О.І.Деєм, про прихильність вченого до міграційної теорії фольклору, його внесок у переклад арабського фольклору на українську і російську мову. Автор підкреслює, що багато фольклорних східних елементів трапляється у літературному збірнику творів Аг. Кримського "Бейрутські оповідання". Він наголошує, що розуміння важливості збірки арабських казок "1000 і одна ніч" як етнологічного матеріалу Агатангел Юхимович продемонстрував у вступній статті "Исследование о 1001 ночи"¹⁴. М.Веркалець приділив увагу внеску Аг.Кримського у порівняння українських та тюркських звичаїв, виокремлення спільних елементів у їхніх культурах, знайшовши спільні риси між тюркським народним театром і українським вертепом.

Розкриттю особистості Аг.Кримського як етнолога сприяють статті В.К.Борисенко "Агатангел Кримський як фольклорист і етнограф" та окремих розділ "Агатангел Кримський – організатор і дослідник української етнології" у монографії "Нариси з історії української етнології 1920 – 1930-х років"¹⁵. У працях розкривається шлях вченого як патріота, обдарованої людини, одним із зацікавлень якої була етнологія. Окрім різноманітних статей і праць академіка з української етнології, його листування з відомими діячами науки і культури, рецензій на їхні етнологічні праці, ми ближче дізнаємося про кореспондентів Агатангела Юхимовича зі Звенигородщини: селянина Івана Лисака та художницю Софію Михайлівну Терещенко. Наприклад, завдяки І.Лисаку із села Колодистого "... ми знаходимо дані про розташування села, назви кутків, вулиць, господарські зайняття, ремесла, побут селян, прикмети, свята й обряди річного циклу, будівництво житла, народний одяг, страви й напої, народні знання з математики, сімейне життя, сімейну педагогіку, дитячі забави"¹⁶. У праці В.К. Борисенко висвітлено роль Аг.Кримського у заснуванні діалектологічної Комісії Всеукраїнської Академії Наук, у підтримці при створенні етнологічних осередків, зокрема Кабінету антропології та етнології, у допомозі при створенні Етнографічної Комісії ВУАН. Автор статті наголошує на невідомій долі неопублікованих частин праці академіка "Звенигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного". Зокрема, у журналі були опубліковані окремі уривки з першої частини цієї праці¹⁷.

У статті "Сторінки життєпису визначного фольклориста (Автобіографія Агатангела Кримського)" М. Гуць відзначає фольклористично-етнологічні твори Аг.Кримського "Як треба класифікувати народні пісні", "Етнографічні та інші українські видання московських лубочників рр. 1888 – 1893", "Етнографічна Україна в російських ілюстрованих часописах протягом одного року (1891)", "До етнографії т. зв. "Новоросії"", "До етнографії Полісся", "До етнографії Чернігівщини" і "Звенигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного" та спогади вченого про дитинство і навчання у Колегії Павла Галагана¹⁸. Автор також продовжує публікацію уривків із "Звенигородщини..." про народний календар (липень – вересень) і повір'я, пов'язані з ним, про пісні заробітчан та інше зі своїми коментарями¹⁹.

Інститут історії України та Всеукраїнська спілка краєзнавців випустила книгу "Репресоване краєзнавство", яка була присвячена пам'яті вчених, що боронили історичні та культурні пам'ятки від лихоліть 20 – 30-тих років ХХ ст. та зазнавали репресій радянської влади. Один з авторів цього збірника Г.Г.Денисенко написав статтю "Неодмінний секретар ВУАН (А.Ю.Кримський)"²⁰. Автор статті досліджує життєвий та науковий шлях вченого, згадує його роботу над "Звинигородщиною...", докладно зупиняється на його внеску у розвиток централізованої системи наукових установ з архівної справи, пам'яткоохоронної роботи та сходознавства у складі Всеукраїнської Академії Наук. Окрім того Г.Г.Денисенко наголошує на листах з підписом академіка до владних установ щодо охорони Софійського собору та Голосіївського лісу у Києві, оригінали яких були розміщені у додатках до цієї книги. До того ж у додатках міститься ще декілька опублікованих архівних документів з автографом Аг. Кримського: лист ВУАН до Наркому освіти України з нагоди відзначення ювілею Г.С.Сковороди та лист академіка до ДПУ УСРР з проханням звільнити з-під слідства наукового співробітника Академії та свого секретаря М.З.Левченка. Ці документи мають неабияке значення для дослідження наукової діяльності вченого.

Серед монографій, присвячених особі Аг.Кримського та його діяльності, стоїть неординарна книжка Соломії Павличко²¹. Треба зауважити, що це чи не єдина праця, у якій академік представлений не як ідеальна людина, що увійшла в канони науки, а як живий чоловік з драматичним життєвим шляхом та зі своїм характером. Авторка використала великий бібліографічний і архівний масив джерел для створення книги, добре проаналізувала з мовознавчого і почасти історичного боку життєвий шлях Аг.Кримського. На її користь у зусиллях створити об'єктивний портрет вченого свідчить схвальна передмова до книги учня Агатангела Юхимовича Омеляна Прицака. Ця праця викликала великий резонанс у наукових колах, на неї був опублікований ряд рецензій у періодичній пресі. Основна теза монографії письменниці впливає з теми роздвоєності академіка Аг.Кримського як в особистому житті, так і у суспільно-національних поглядах²². В оповіданнях "Сирота Захарко" та "В народ!" зі збірника "Повістки та ескізи з українського життя" Аг.Кримський саркастично відобразив свої спогади про юнацькі роки, коли він здійснював народницькі походи з метою просвіти того ж народу та нотуванням етнографічних даних. Письменниця підкреслювала, що у цих розповідях висвітилося розчарування академіка українофільськими діями, які залишалися пасивними у своїх діях та обмежувалися лише констатацією своєї любові до всього українського.

У 1992 році відродився Інститут сходознавства НАН України, який отримав ім'я Аг.Кримського та який відновлює науковий напрям започаткований академіком. Серед публікацій, які видає Інститут, є збірник наукових статей "Східний світ". Зокрема у першому номері за 1993 рік, який присвячений пам'яті академіка, можна знайти спогади учнів та родичів Агатангела Юхимовича. З етнологічного боку цікавою є стаття Дмитра Чекаліна "Місце паремій в арабській культурно-мовній спадщині", де йдеться про сталі вирази у арабській мові, а також їх вплив на етнопсихологію самих арабів, на що у свій час звернув увагу й академік Аг.Кримський²³.

Інститут випустив також збірник наукових статей "Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості"²⁴. Видання цієї книжки зумовлене підготовкою до публікації фундаментальної біографії академіка, тому матеріал, розміщений у ній, охоплює статті різних авторів в усіх періодичних виданнях з радянського часу до сьогодення. У першій частині книги представлено статті, в яких під різними кутами зору висвітлена наукова та світоглядна позиція академіка, його значний внесок у розвиток Всеукраїнської Академії Наук, репресії з боку радянської влади та заслання вченого у степи Казахстану. У другій частині вміщено статті про різні аспекти орієнталістичної діяльності вченого. На жаль, більша частина статей, за окремим винятком, висвітлює саме сходознавчу частину діяльності Агатангела Юхимовича, а його українознавча чи етнографічна діяльність зовсім не представлена.

Лише у статтях Ю.Кочубея, О.Василюк, Т.Маленької, Е.Циганкової та інших можна знайти деякі побіжні згадки про етнологічні інтереси академіка. Ю.Кочубей зазначав, що Аг.Кримський був зацікавлений турецьким і арабським фольклором, вважаючи, що фольклор завжди має вплив на літературну творчість професійних письменників і пронизує наскрізь культурне життя народу²⁵. Він підкреслив, що праця Агатангела Юхимовича "Перській театр, звідки він узявся і як розвинувся" (1925) була побудована на польових дослідженнях і містить величезний

етнографічний матеріал²⁶. Зі статті О.Василіук дізнаємося про інтерес вченого до інших народів, зокрема, курдів²⁷. Із статті Т.Маленької довідуємося про співпрацю Аг.Кримського і Б.Міллера над збіркою "Турецькі народні пісні". Ініціатива створення цієї праці належала Аг. Кримському, після того, як вони на дачі Міллерів у Сочі зустріли мандрівного музиканта-збирача східних пісень²⁸. Стаття Е.Циганкової свідчить про те, що вже за радянської влади вченого вважали за визнаного етнолога²⁹. Загалом, книга полегшує опрацювання архівного та бібліографічного матеріалу з творчості Аг.Кримського. Особливо цікаві докладні оглядові статті про архівні колекції та про листування академіка з різними політичними і науковими діячами, наприклад з В.Левицьким, М.Комаром, В.Гнатюком, І.Франком, що дозволяє визначити напрями пошукової роботи дослідників діяльності Агатангела Юхимовича.

Таким чином, ми бачимо значний історіографічний матеріал, що склався із наукових та публіцистичних праць. А загадковість постаті та унікальний талант Агатангела Юхимовича викликає у наш час захоплення його особою, втілене у численних публікаціях. Матеріальні труднощі та переслідування з боку радянської влади призвели до того, що численні його розвідки так і не побачили світ і зберігаються у архівах, що вже робить різні аспекти його наукової діяльності на сьогоднішній час успішним підґрунтям для досліджень спеціалістів різних гуманітарних наукових напрямів. До однієї з таких малодосліджених сторін діяльності Аг.Кримського належить етнологія, яка представлена у його частково опублікованій розвідці "Звинигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного". Окрім того, численні етнологічні статті у збірнику його праць "Розвідки, статті та замітки", рецензії на етнологічні видання інших вчених теж заслуговують на належне вивчення та наукову оцінку. Потребують публікації численні етнологічні нотатки та праці Аг.Кримського, що зберігаються у архівах Києва, Львова та Москви. Усі ці матеріали, дадуть змогу відкрити нові сторінки етнології України та зарубіжних країн.

¹ Гурницький К.І. Кримський як історик. – К., 1971. – 184 с.

² Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Складний світ Агатангела Кримського. – К., 2001. – 235 с.

³ Східний світ. – № 1. – К., 1993. – 172 с.

⁴ Гурницький К.І. А.Ю. Кримський в радянській історіографії // Історіографічні дослідження в Українській РСР. – Вип. 4. – К., 1971. – С. 48 – 63.

⁵ Попов П.М. Академік А.Ю. Кримський як дослідник народної поетичної творчості // Народна творчість та етнографія (далі – НТЕ). – Книга третя. Липень – вересень. – К., 1961. – С. 77 – 82.

⁶ Там само. – С. 81.

⁷ Там само. – С. 79.

⁸ Гурницький К.І. Кримський як історик. Вказ. праця. – С. 18.

⁹ Дей О.І. Фольклористична спадщина А.Ю.Кримського // Сторінки з історії української фольклористики. – К., 1975. – С. 200 – 219.

¹⁰ Там само. – С. 209.

¹¹ Білодід І.К. Творчий подвиг ученого // А.Ю.Кримський – україніст і орієнталіст (Матеріали ювілейної сесії до 100-річчя з дня народження). – К., 1974. – С. 16, 18, 24; Головащук С.І. А.Ю.Кримський як лексикограф // Там само. – С. 51, 52, 53.

¹² Веркалец М.Н. Проблемы духовности тюркских народов в исследованиях А.И.Крымского. – К., 1995. – 146 с.

¹³ Там само. – С. 30, 32 – 33.

¹⁴ Веркалец М.М. Агатангел Кримський і фольклор Сходу // НТЕ. – № 3. – К., 1973. – С. 54 – 58.

¹⁵ Борисенко В.К. Агатангел Кримський як фольклорист і етнограф // НТЕ. – № 3. – К., 1991. – С. 39 – 52; Борисенко В.К. Агатангел Кримський – організатор і дослідник української етнології // Нариси з історії української етнології 1920 – 1930-х років. – К., 2002. – С. 22 – 26.

¹⁶ Борисенко В.К. Агатангел Кримський – організатор і дослідник української етнології. Вказ. праця. – С. 24.

¹⁷ Борисенко В.К. Агатангел Кримський як фольклорист і етнограф. Вказ. праця. – С. 43 – 52.

¹⁸ Гуць М. Сторінки життєпису визначного фольклориста (Автобіографія Агатангела Кримського) // НТЕ. – № 5. – К., 1991. – С. 32.

- ¹⁹ Гуць М.В. Подвижник на ниві науки й культури // Українська мова і література в школі. – № 7. – К., 1991. – С. 26 – 33; Гуць М.В. Знаменні календарні дні у час збирання врожаю в серпні (за архівними матеріалами А. Кримського) // Там само. – № 8. – К., 1991. – С. 71 – 73; Гуць М.В. З архіву А. Кримського // Там само. – № 9. – К., 1991. – С. 50 – 53.
- ²⁰ Денисенко Г.Г. Неодмінний секретар ВУАН (А.Ю.Кримський) // Репресоване краєзнавство (20 – 30-ті роки). – К., 1991. – С. 116 – 121.
- ²¹ Павличко С. Вказ. праця.
- ²² Там само. – С. 8, 20, 51 – 57, 223 – 224, 247 – 253.
- ²³ Чекалкін Д. Місце паремій в арабській культурно-мовній спадщині // Східний світ. – № 1. – К., 1993. – С. 71 – 82.
- ²⁴ Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. – Серія "Наукова спадщина сходознавців". – К., 2006. – 563 с.
- ²⁵ Кочубей Ю. Слово Орієнту [до виходу в світ книги А.Ю.Кримського "Поезії"] // Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. – Серія "Наукова спадщина сходознавців". – К., 2006. – С. 276; Кочубей Ю. Матеріали про А. Кримського в арабському журналі "Братерство" // Там само. – С. 281; Кочубей Ю. Агатангел Кримський // Там само. – С. 43.
- ²⁶ Кочубей Ю. Ісламознавчі студії в науковій спадщині акад. А.Кримського // Там само. – С. 478.
- ²⁷ Василюк О. Агатангел Кримський та "Энциклопедический словарь" // Там само. – С. 439.
- ²⁸ Маленька Т. Сафарнаме "Подорож з Куширу до Шіразу" з архіву А.Кримського // Там само. – С. 495.
- ²⁹ Циганкова Е. Неодмінний секретар ВУАН. До 120-річчя від дня народження А.Ю.Кримського // Там само. – С. 57.

В статье исследуется современный разнообразный историографический материал, созданный на основе этнологической деятельности профессора Агафангела Крымского – выдающегося востоковеда и филолога, историка и украинского патриота, одного из основателей Украинской Академии Наук.

Ключевые слова: Агафангел Крымский, историография, публикация, востоковедение, филология, фольклор, этнология.

The article deals with modern various historiographic materials based on ethnologic activities of Professor Ahatangel Kryms'kyi, outstanding orientalist and philologist, historian and Ukrainian patriot, one of the founders of the Academy of Sciences of Ukraine.

Keywords: Ahatangel Kryms'kyi, historiography, publication, oriental studies, philology, folklore, ethnology.